

CRNA GORA
JU Muzej Bijelo Polje

Primljeno:				
Org. jed.	Jed. klas. znak	Red. broj	Prilog	Vrijednost
02	400/23	306		

JAVNA USTANOVA M ♦ U ♦ Z ♦ E ♦ J BIJELO POLJE

Radnička 19, Bijelo Polje, 84000

E-mail: muzej@bijelopolje.co.me

Tel./faks: +38250 431-579

Šifra djelatnosti: 91.02

PIB: 03119556

Registarski broj: 80027042

Žiro račun: ; 520 – 36684 – 21 Hipotekarna banka

IZVJEŠTAJ O RADU ZA 2023. GODINU

31. 12. 2023. godine

I UVOD

Izveštaj o radu JU Muzej Bijelo Polje za 2023. godinu sadrži aktivnosti koje proizilaze iz Programa rada Muzeja za 2023. godinu, zakona koji definišu oblast kulture i muzejskih akata

Djelokrug rada Muzeja obuhvata poslove u okviru rada organizacionih jedinica koje podrazumijevaju ostvarivanje aktivnosti u oblasti arheoloških, etnografskih, istorijskih, numizmatičkih i umjetničkih djelatnosti, kao i sprovođenja svakodnevnih obaveza.

S tim u vezi, ovim izvještajem su obuhvaćeni poslovi koji se realizuju u okviru organizacionih jedinica:

1. Odjeljenja muzejskih zbirki;
2. Odjeljenja stručnih poslova;
3. Odjeljenja opštih poslova.

II PREGLED REALIZOVANIH AKTIVNOSTI

Muzej je tokom 2023. godine realizovao veliki broj aktivnosti i programa, upros problemima vezanim za kašnjenje sa završetkom radova na rekonstrukciji zgrade Muzeja. Pored svih otežavajućih okolnosti i otežanih uslova rada za regularno funkcionisanje ustanove, stručnjaci Muzeja su se uspješno izborili sa postojećim problemima i iskoristili vrijeme da svoje planove i programe prilagode trenutnoj situaciji, čime su stvorili uslove za nesmetano obavljanje osnovnih funkcija i aktivnosti koje su se manifestovale kroz zaštitu i prezentaciju istorijskog i duhovnog bogastva našeg grada.

U tom kontekstu, Muzej je tokom 2023. godine uspješno realizovao skoro sve planirane aktivnosti i programe u skladu sa zakonima o kulturi, muzejskoj djelatnosti, zaštiti kulturnih dobara i opštim muzejskim aktima, čije odredbe prate rad Muzeja, a koncipirane su tako da su uvijek prisutne tendencije stalnog uvođenja novih sadržaja i unaprjeđenja postojećih programskih sadržaja.

1. ODJELJENJE MUZEJSKIH ZBIRKI

Poteškoće izazvane sa kašnjenjem i završetkom radova na rekonstrukciji zgrade Muzeja, nijesu omele Muzej da u okviru Odjeljenja muzejskih zbirki aktivno radi na promociji i očuvanju kulturnog nasljeđa našeg grada. U takvim okolnostima, Muzej je priredio više kulturnih sadržaja, što ga je, po ocjeni velikog broja kulturnih poslenika, svrstalo među najuspješnije ustanove ovakvog tipa u našoj zemlji.

U tom smislu, može se zaključiti da je Muzej u 2023. godini obezbijedio neophodne uslove za ostvarivanje i razvoj iz svih oblasti muzejske djelatnosti i sa uspjehom realizovao većinu planiranih aktivnosti definisanih Programom rada za 2023. godinu i.

1. 1. Održavanje muzejskih zbirki i promocija rada

Osnovne aktivnosti muzeja propisane su zakonima o kulturi, muzejskoj djelatnosti, zaštiti kulturnih dobara i opštih akata ustanove i na njihovim načelima pravilima muzejskog rada koji regulišu čitav niz radnji u pogledu održavanja, stručne zaštite i prezentacije pokretnih kulturno-istorijskih dobara kojima raspolaže Muzej.

Uvažavajući zakonske odredbe, a polazeći od činjenice da su uslovi za rad bili otežavajući zbog kašnjenja radova na rekonstrukciji zgrade, stručnjaci Muzeja su tokom izvještajne godine u okviru muzejskih zbirki (Arheološka, Etnografska, Istorijska, Numizmatička i Umjetnička), realizovali veliki broj planiranih aktivnosti, a u cilju adekvatne zaštite i održavanja predmeta koji su privremeno odloženi u depou, izvršili radnje koje podrazumijevaju poslove u vezi sa kontrolom i definisanjem fizičkog stanja odloženog muzejskog materijala i opreme i po potrebi preduzimanja mjera zaštite (čišćenja, provjetravanja, preslaganja i sl.) i drugih radnji koje se tiču njihovog održavanja.

1. 2. Organizacija tradicionalnih manifestacija i izložbi Muzeja

Muzej je tokom svog postojanja ustanovio više tradicionalnih manifestacija, prepoznatljivih u Crnoj Gori i širem regionu koje predstavljaju značajan segment rada Muzeja. U dijelu organizacije tradicionalnih manifestacija, Muzej je 2023. godine nastavio sa redovnim radom, uprkos limitirajućim okolnostima zbog kašnjenja sa rekonstrukcijom zgrade i u vezi s tim otežavajućih uslova za rad i nedostatka prostora.

U tom kontekstu, Muzej je nastavio rad na realizaciji aktivnosti planiranih Programom rada za 2023. godinu i u izvještajnoj godini sa velikim uspjehom organizovao i priredio ustanovljene tradicionalne manifestacije i izložbe: 29. Likovni salon „Bjelopoljsko likovno proljeće“, 15. „Noći muzeja“, 35. izložbu „Likovno stvaralaštvo učenika osnovnih škola“, 5. Internacionalne likovne susrete „Slikari Lazovići“ i 4. Dane evropske kulturne baštine.

1. 2. 1. 29. Likovni salon – “Bjelopoljsko likovno proljeće”

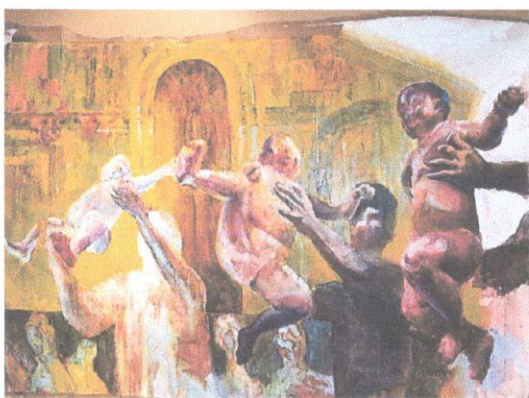
Likovni salon – “Bjelopoljsko likovno proljeće” se od 1994. godine tradicionalno održava prvog dana proljeća 21. marta i sa njim faktički počinju sve značajnije kulturne manifestacije u Bijelom Polju.

Usled navedenih otežavajućih okolnosti Muzej je, na zadovoljstvo velikog broja umjetnika i građana, sa uspjehom organizovao i priredio 29. Likovni salon “Bjelopoljsko likovno proljeće”. Prepoznatljiv po masovnosti učesnika i posjetilaca, sa raznovrsnim motivima, temama i tehnikama, 29. Salon je opravdao svoju prepoznatljivost u zemlji i regionu, čime nesumnjivo predstavlja najveći likovni događaj i kulturnu vrijednost našeg grada.

U tom smislu, martovski likovni salon 2023. godine okupio je 19. autora koji su se predstavili sa 31. likovnim djelom o čijem je kvalitetu odlučivao Žiri u sastavu *mr Aldemar Ibrahimović*, akademski slikar iz Rožaja, predsjednik, *mr Irvin Masličić*, akademski slikar iz Berana, član i *mr Mladen Blažević*, akademski slikar iz Mojkovca, član.

U odnosu na utvrđene propozicije ovog Salona, svečanim činom su dodijeljene zahvalnice svim takmičarima, a procjenom stručnog žirija, **prva** nagrada za sliku „Igra“ dodijeljena je *Moniki Vujisić*, studentkinji FLU Univerziteta CG na Cetinju iz Bijelog Polja. **Druga** nagrada pripala je *Ivani Smolović*, vizuelnoj umjetnici iz Bijelog Polja za djelo „Bez naziva“, dok je **treća** nagrada dodijeljena *Nejli Međedović*, učenici trećeg razreda Gimnazije „M. Dobrašinović“ iz Bijelog Polja za djelo „386 днів“. **Specijalna** nagrada dodijeljena je, slikarki, Saški Bojić studentkinji FLU Univerziteta CG na Cetinju za djelo „Dvije hiljade šesta“.

1. Nagrada

2. Nagrada

Specijalna nagrada

3. Nagrada

1.2.2. 35 "Likovno stvaralaštvo učenika osnovnih škola Bijelog Polja"

Muzej je u izvještajnoj 2023. godini, uz prisustvo velikog broja posjetilaca i bogatog kulturno-umjetničkog programa učenika, tradicionalno u okviru "Noći muzeja", organizovao 35. Izložbu "Likovno stvaralaštvo učenika osnovnih škola Bijelog Polja" koja je značajna po tome što je ovo, na svojevrsan način i "ulaznica" za Likovni salon "Bjelopoljsko likovno proljeće", obzirom da se likovni talenat učenika otkriva još u ranoj fazi njihovog uzrasta i dodatno ih motiviše za dalje kreativno izražavanje.

O kvalitetu radova odlučivao je žiri u sastavu: Vladislav Kosović, slikar i profesor likovnog vaspitanja iz Mojkovca-predsjednik, Ljiljana Šćekić, likovna umjetnica - profesorica likovnog vaspitanja u penziji, članica i Dražen Konatar, akademski slikar-član.

Prve tri nagrade ravnopravno su podijelili učenici: *Anđela Lakatuš* – OŠ "Vladislav Sl. Ribnikar", Rasovo; *Daris Bećirović*- OŠ "9.maj", Sutivan; *Luka Mladenović*-OŠ "Dušan Korać", Bijelo Polje.

Druge tri nagrade ravnopravno su podijeljene *Aličković Amina* - OŠ "Vuk Karadžić", Bistrica, *Doris Erović*-OŠ „Rifat Burdžović Tršo“, Lozna i *Smailović Ena* -OŠ "Risto Ratković", Bijelo Polje.

Treće tri nagrade ravnopravno su podijeljene *Konatar Andrei* - OŠ "Mladost", Kanje, *Kuč Orhanu* "Pavle Žižić", Njegnjevo i *Rakočević Milutin* - OŠ "Aleksa Bećo Đilas", R.Rijeka.

Diploma za ukupan dojam – opremljenost i kvalitet radova, dodijeljena je OŠ "Aleksa Bećo Đilas", R.Rijeka.

1. 2. 3. 15. "Noć muzeja"

Maj je mjesec tokom kojeg se tradicionalno obilježava "Noć muzeja", jedna od najzanimljivijih i najposjećenijih manifestacija, ne samo u Bijelom Polju, već i u čitavoj Evropi.

Situacija zbog kašnjenja radova na rekonstrukciji zgrade Muzeja, presudno je uticala da se ova manifestacija ne organizuje u skladu sa njenim programom i onako uspješno kako je bila organizovana do 2020. godine.

U izvještajnoj 2023. godini, pored organizacije 35. Izložbe "Likovno stvaralaštvo učenika osnovnih škola", Muzej je u okviru Noći muzeja, kroz saradnju sa Narodnom bibliotekom Centra za kulturu, organizovao promociju knjige „FEMINA ANTICA BALCANICA“, dr Jelene Anđelković Grašar iz Beograda.

Posjetioci su bili u prilici da spoje Jelenine riječi sa tradicionalnim jelima iz antičkog perioda i otkriju razne uloge koje je žena imala u tom periodu, a koje se nijesu ograničavale samo na porodično ognjište, kako se najčešće misli. Za posjetioce je bilo najinteresantnije da čuju, da je u antičko doba, pored žene kao majke i gospodarice kuće, žena bila i ljekarka, pisarka, svještenica, umjetnica i da su slobodne žene imale pravo na svoj posjed, kao i da se bave modom, učestvuju u dobrotvornim akcijama, da vode poslove, posjeduju svoje radionice, čak i da imaju svoj rudnik.

Pored autorke, na tribini su govorili historičar Zdravko Minić, muzejski savjetnik JU Muzej Bijelo Polje i historičar Edin Smailović, bibliotekar Narodne biblioteke Centra za kulturu.

1. 2. 4. 5. Internacionalni likovni susreti "Slikari Lazovići"

Od 18. do 24. avgusta zajedničkom izložbom radova i dodjelom zahvalnica uspješno su privedeni kraju peti internacionalni likovni susreti "Slikari Lazovići" koji su okupili petnaest umjetnika iz Crne Gore, Srbije, Sjeverne Makedonije, Litvanije, Rumunije i Bugarske.

Programu svečanog otvaranja susreta prethodilo je otvaranje izložbe slika sa 4 saziva likovnih susreta „Slikari Lazovići“, a završna izložba sa ovogodišnjih Likovnih susreta, predviđena je za organizaciju petih jubilarnih Likovnih susreta 2023. godine.

Na ovogodišnjim likovnim susretima, koji su počeli 18. avgusta učešće je uzelo 15 afirmisanih umjetnika - **Andelija Branković**, akademska slikarka-konzervatorka iz Vrnjačke Banje-Srbija, **Costin Brăteanu**, akademski slikar iz Temišvara-Rumunija, **Davud Turković** akademski slikar iz Novog Pazara-Srbija, **Dijana Lazović**, akademska slikarka iz Cetinja-C. Gora, **Evgenija Popović**, akademska slikarka iz Banja Luke-BiH, **Leva Liaugaudaite** akademska slikarka iz Telšiai-Litvanija, **Irvin Maslić**, akademski slikar iz Berana-C. Gora, **Luka Lagator**, akademski slikar iz Cetinja-C. Gora, **Marija Radusinović**, akademska slikarka iz Podgorice-Crna Gora, **Mihaela Kamenova**, akademska slikarka iz Sofije-Bugarska, **Nataša Petejčuk**, akademska slikarka iz Prilepa-Makedonija, **Nikola Pavlicević**, akademski slikar iz Cetinja-C. Gora, **Radojica Rale Bulatović**, slikar iz Bijelog Polja/Podgorice- C. Gora, **Teodor Kiryakov**, akademski slikar iz Plovdiva-Bugarska i **Luka Joksimović**, akademski slikar iz Bijelog Polja-C. Gora.

Izložbom slika na Ušću Bistrice u Lim, manifestacija je, uz dodjelu zahvalnica, svečano zatvorena 24. avgusta, u 19 časova, uz bogat program i prisustvo slikara i velikog broja ljubitelja umjetnosti.

European Heritage Days
Dani evropske baštine

1. 2. 5. 4. *“Dani evropske kulturne baštine”*

Dani evropske kulturne baštine, održavaju se svake godine u septembru mjesecu, a pokrenuta je kroz saradnju Evropske komisije i Savjeta Evrope u cilju približavanja evropske kulturne baštine široj javnosti. Ona je prvi put organizovana u našem Muzeju 2018. godine na poziv Ministarstva kulture Crne Gore i dio je međunarodne manifestacije koja se obilježava u državama potpisnicama Evropske konvencije o kulturi koja ima za cilj čuvanje, njegovanje valorizaciju i promociju tradicionalnih kulturnih vrijednosti u okviru raznolikog kulturnog prostora Evrope.

U okviru ove manifestacije, Muzej je u izvještajnoj 2023. godini u saradnji sa OŠ "Vladislav Sl. Ribnikar" iz Rasova, organizovao radionicu pod naslovom **"Hljeb naš nasušni"**.

Na radionici su profesorica OŠ "Vladislav Sl. Ribnikar" iz Rasova, Zagorka Rakonjac, dokumentaristkinja Muzeja Vesna Šćekić i muzejski tehničar Branislav Gačević, kroz zanimljivu priču upoznali djecu sa potrebom očuvanja svoje tradicije i kroz praktično učešće djece prezentovali osnovne vrijednosti i značaj očuvanja ovog dijela kulturne baštine.

1. 3. *Prezentacija muzejskog rada i nabavka predmeta*

Vršeći neke od primarnih funkcija Muzeja (prezentaciju rada preko muzejskih postavki i nabavku muzejskih predmeta) definisanih Zakonom o muzejskoj djelatnosti, stručnjaci Muzeja nijesu bili u mogućnosti da aktivno rade na izmjenama i dopunama stalne postavke, zbog kašnjenja sa rekonstrukcijom zgrade i u vezi s tim nepostojanja stalnog izložbenog prostora.

Uvažavajući otežavajuće okolnosti, a u cilju obogaćivanja muzejskih zbirki i priprema za period kada se steknu uslovi za izlaganje, i u 2023. godini izvršena je nabavka (putem poklona) određenog broja muzejskih predmeta koji će krasiti prostor buduće stalne postavke rekonstruisane zgrade Muzeja. U tom kontekstu, inteziviranjem terenskog rada i saradnjom sa građanima Bijelog Polja, stručnjaci Muzeja su izvještajnoj godini pojačali aktivnosti na otkrivanju i prikupljanju muzejske građe radi popunjavanja muzejskih zbirki predmetima koji će naći mjesto u budućoj stalnoj postavci muzeja.

1. 3. 1. *Stalna postavka*

Iz već poznatih razloga zbog kojih je zgrada Muzeja u 2023. godini bila bez stalne postavke i zatvorena za redovne posjete, stručnjaci Muzeja su kao alternativu ovome, bili angažovani na kontinuiranom praćenju fizičkog stanja muzejskog materijala, koji je odložen u pomoćnim prostorijama i drugim objektima određenim za čuvanje. Ovim aktivnostima obuhvaćene su sve radnje koje podrazumijevaju sprovođenje preventivnih mjera zaštite cjelokupnog muzejskog materijala. Takođe, u okviru planova za buduću stalnu postavku, izvršene su određene predradnje koje podrazumijevaju nabavku muzejskih predmeta, planiranje prostora i opreme za smještaj, čuvanje i prezentaciju muzejskog materijala.

1. 3. 2. *Povremene izložbe*

U okviru ovih aktivnosti Muzej je priredio dvije izložbe, a radi se o izložbi radova sa petih likovnih susreta „Slikari Lazovići“ priređenoj na koktelu u sali hotela „Franca“, povodom 3. januara - Dana opštine Bijelo Polje i izložbi radova sa četvrtih likovnih susreta, priređenoj 19. avgusta, povodom svečanog otvaranja petih likovnih susreta u dvorištu muzeja.

1. 5. Muzejska, medijska i internet prezentacija

U skladu sa zakonom o muzejskoj djelatnosti i programom rada za 2023. godinu, Muzej je tokom izvještajne godine, iz poznatih razloga i nemogućnosti da svoj rad popularizuje putem stalnih i povremenih postavki, rezultate svoga rada prezentovao putem medija, društvenih mreža, publikacija, stručnih časopisa, i sl. U tom smislu, medijska i internet prezentacija je kontinuirano vršena putem državnog javnog servisa RTCG, TVE; TV Vijesti, lokalnog javnog difuznog servisa „Radio Bijelo Polje“, štampanih medija („Pobjeda“, „Dan“, „Vijesti“ i dr.) , putem web sajtova, facebook i instagram stranica Opštine Bijelo Polje i Muzeja, sa ciljem kvalitetne i pravovremene informisanosti građana i javnosti o radu Muzeja.

2 ODJELJENJE STRUČNIH POSLOVA

Djelatnost odjeljenja stručnih poslova podrazumijeva poslove iz oblasti: zaštite muzejskih predmeta (konzervacije), izrade muzejske dokumentacije, prezentacije muzejskog materijala, prosvjetno-pedagoških aktivnosti, posjeta Muzeju, izdavačke djelatnosti, saradnje sa srodnim ustanovama i institucijama u zemlji i inostranstvu, projektnih aktivnosti, održavanje stručne biblioteke, prezentacije aktivnosti u medijima, i dr.

Cijeneći otežane okolnosti u vezi sa nezavršenom rekonstrukcijom zgrade, Muzej je privremeno obustavio neke svoje redovne aktivnosti koje zahtijevaju živu riječ, komunikaciju sa publikom i medijima, a odnose se na organizovane posjete i priređivanje programa uživo (posjete, promocije, tribine, predstave i sl.).

Ipak, uprkos navedenim problemima u Muzeju su, u izvještajnoj 2023. godini, stvoreni svi preduslovi za uspješnu realizaciju većine planiranih aktivnosti, tako da je Muzej radio cijelo vrijeme dok traje rekonstrukcija, a da se to skoro nije ni osjetilo. U tom smislu, održavane su manifestacije, radionice, tribine, pisani projekti, sprovedena saradnja sa srodnim ustanovama i institucijama, organizovana izdavačka djelatnost, preduzimane radnje, mjere i poslovi koji su podrazumijevali preventivnu zaštitu muzejskog materijala kao i stalni pregled muzejske dokumentacije i kulturnih dobara i dr.

Isto tako, prostorije u kojima je odložen muzejski material redovno su održavane, uz praćenje mikroklimatskih uslova, sa kontinuiranim pregledom i po potrebi preduzimanjem metoda stručno-mehaničkog čišćenja građe. Nakon provjere fizičkog stanja materijal je vraćan u kartonske kutije i odlagan na police, uz obaveznu primjenu dostupnih dezinfekcionih sredstava i ovlaživača. Preduzimanjem ovakvih mjera obezbjeđena je primarna i kvalitetna zaštita u skladu sa muzeolškim standardima.

2. 1. Preventivna zaštita muzejskog prostora i predmeta.

Poštujući obaveze propisane zakonima o organizovanju muzejske djelatnosti, kojima su vlasnici i držaoci kulturnih dobara dužni da čuvaju, održavaju i pravilno koriste kulturna dobra, radnici Muzeja su u 2023. godini, iako u otežanim uslovima rada, preduzeimali mjere redovne kontrole i pregleda, neophodne za identifikaciju, očuvanje i prezentaciju predmeta registrovanih kao pokretno kulturno dobro. Isto tako, nije zapostavljena preventivna zaštita ostalih predmeta koji nemaju status pokretnog kulturnog dobra, a kojih ima preko 3. 500 deponovanih u pomoćnim prostorijama Muzeja.

Shodno navedenom, i izvršenim uvidom u stanje muzejskog fonda, konstatovano je da se jedan broj

predmeta nalazi u ne baš dobrom stanju, a koji su ugroženi pod dejstvom fizičkih, hemijskih i bioloških faktora, zbog otežavajućih i loših uslova čuvanja. U odnosu na tako stanje, u toku izvještajne 2023. godine, preduzete su sve neophodne mjere za ispunjavanje osnovnih uslova održavanja i zaštite muzejskog materijala.

2. 2. Muzejska dokumentacija

Pravilnikom o načinu vođenja muzejske dokumentacije propisano je da Muzej vodi dokumentaciju, kao oblik stručnog i naučnog opisivanja muzejskog predmeta, radi njegove identifikacije, utvrđivanja porijekla, valorizacije i prezentacije.

U odnosu na tako utvrđena pravila, u Muzeju je tokom 2023. godine nastavljen rad na sređivanju dokumentacije o muzejskoj građi i obavljeni poslovi, koji se vode po vrstama muzejske građe iz oblasti vođenja muzejske dokumentacije. Isto tako, svaki novopribavljeni predmet uveden je u knjigu ulaza, za koji je izrađen i osnovni list (lična karta predmeta), određen inventarni broj i potom, zaveden u glavnu knjigu inventara. Takođe, u skladu sa odredbama Zakona o muzejskoj djelatnosti i Pravilnikom o sadržini i načinu vođenja registra muzejskih kopija, predviđeno je da se po uzoru na muzejske predmete mogu izrađivati muzejske kopije. U tom kontekstu, dokumentaristkinja Muzeja je za novoizrađene muzejske kopije, uredno vodila knjigu registra muzejskih kopija, praćenu sertifikatom koji čini sastavni dio knjige.

2. 3. Izdavačka djelatnost

Muzeji su kao institucije kulture, dugo vremena bili identifikovani isključivo sa zbirkama koje imaju u posjedu. Vremenom, pogotovo u zemljama u kojima se u kontinuitetu stavlja akcenat na očuvanje vlastitog kulturnog identiteta, muzejske institucije su pronašle i druge načine povezivanja sa zajednicom, kao i da novim izdanjima i sadržajima tu zajednicu predstave van sopstvenih geografskih okvira.

U tom smislu, Muzej je u 2023. godini nastavio sa prikupljanjem i obrađivanjem arhivske građe za buduću monografiju Muzeja i u tom cilju, nastavljio saradnju sa velikim brojem novinskih i izdavačkih kuća Crne Gore, Nacionalnom bibliotekom Crne Gore - "Đurđe Crnojević", Narodnim muzejom Crne Gore, Univerzitetom u Nikšiću-katedra za sociologiju i dr, kako bi se prikupilo što više podataka za ovako vrijedan izdavački poduhvat.

Takođe, izdavačka djelatnost Muzeja je u 2023. godini ostvarena kroz redovno publikovanje kataloga izložbi, tekstova, priloga i studija.

2. 4. Projektne aktivnosti Muzeja

Muzej je u 2023. godini, nakon gotovo 30 godina pokrenuo arheološka istraživanja na prostoru naše opštine. U saradnji sa Opštinom Bijelo Polje Muzej je kandidovao pet projekata na konkursima koje je raspisalo i odobrilo Ministarstvo kulture i medija Crne Gore. Četiri se odnose na konkurse kroz Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu, a jedan kroz Program razvoja kulture na sjeveru Crne Gore u 2023. godini, za koje je odobreno 53. 000, 00 €.

Radi se o projektima realizovanim kroz *Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu*: 1. „Izrada konzervatorskog projekta, sprovođenje konzervatorskih mjera i prezentacija ostataka Hadži – Danušinog vakufa“, 2. „Arheološka istraživanja na lokalitetu „Podgajnice“, Zaton, 3. „Izrada konzervatorskog projekta sanacije Mosta na Bistrici“ 4. „Izrada muzejske kopije kompleta crnogorske i muslimanske nošnje za potrebe JU Muzeja“, kao i jednom projektu realizovanom kroz *Program razvoja kulture na sjeveru Crne Gore u 2023. godini*: 5. Peti Internacionalni likovni susreti "Slikari Lazovići".

2. 5. *Stručni i istraživački rad*

Shodno zakonskim odredbama, muzeji su dužni da sprovode kontinuirana stručna i naučna istraživanja iz oblasti arheologije, etnologije, istorije, istorije umjetnosti, konzervacije, nepokretnih, pokretnih i nematerijalnih kulturnih dobara, radi sakupljanja, valorizacije i prezentacije muzejskog materijala. Istraživanja se vrše u cilju identifikacije, dokumentovanja, proučavanja, utvrđivanja i sprovođenja mjera zaštite i očuvanja muzejskog materijala.

U tom smislu, stručnjaci Muzeja su tokom 2023. godine obavljali redovne poslove iz svojih oblasti (etnologija, istorija, umjetnost), a koji se odnose na kancelarijsko - terenski rad, stručnu saradnju, istraživački rad, kao i obradu i dokumentovanje građe pribavljene sa terena i iz fundusa Muzeja.

Što se tiče oblasti za koje Muzej nema odgovarajući stručni kadar (arheologija i konzervacija), postupilo se prema propisima kojima je regulisana oblast muzejske djelatnosti i skladu sa tim angažovane su institucije i stručni kadar sa strane.

Uz posredovanje Muzeja, a u cilju unaprjeđivanja saradnje i realizacije projekata odobrenih od strane Ministarstva kulture i medija, u junu 2023. godine, Opština Bijelo Polje i JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, zaključili su ugovore o arheološkim istraživanjima, sprovođenju preventivnih konzervatorskih mjera i izradi konzervatorskih projekata za tri odobrena projekta.

1. Izrada konzervatorskog projekta, sprovođenje konzervatorskih mjera i prezentacija ostataka „Hadži – Danušinog vakufa“ je projekat, sa čijom su realizacijom započete aktivnosti iz zaključenih ugovora između Opštine i Centra. Istraživanja su započeta fazno, a u prvoj fazi 19. 06. 2023. godine angažovana dva stručnjaka i jedan saradnik: **Mirko Mijanović**, diplomirani konzervator i restaurator, **Tatjana Adžić**, diplomirana konzervatorka i restauratorka i **Vesna Radović**, istoričarka umjetnosti, istraživač i dokumentarista, zaposleni u Centru za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

U ovoj fazi sprovedene su, sljedeće aktivnosti: Istraživanja autentične dokumentacije o dobru, pribavljanje projektne i arhivske dokumentacije, istorijske i stručne literature u cilju sagledavanja geneze od nastanka građevine do današnjih dana, pregledu rezultata prethodnih istraživanja, detaljno arhitektonsko snimanje i dr.

U sljedećim fazama implementacije i sprovođenja konzervatorskih mjera, angažovana su još dva stručnjaka i jedan saradnik: Danijela Milović, konzervatorka-restauratorka Nikola Pavličević, konzervator-restaurator i Zdravko Stanojević, konzervator-tehničar, zaposleni u Centru za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

Konzervatorskim istraživanjima utvrđene su važne činjenice vezane za stanje lokaliteta Hadži Danušina džamija. Istraživanjima je ustanovljeno da se radi o nevelikoj građevini, prosječnih gabarita za građevinu 18. vijeka.

Na građevini se izdvajaju dvije cjeline, centralna prostorija sa mihrabom koja se nalazi u unutrašnjim gabaritima 10,26 x 8,70 m i pomoćne prostorije sa ulazom koje su zajedno u gabaritu od 8,70 x 2,80 m. Pod centralne prostorije je popločan kamenim pločama različitih veličina, koje idu u rasponu od 35 x 35 cm do 70 x 55 cm. Kamene ploče sa kojima je popločan centralni dio džamije su veoma lošeg kvaliteta, u većem dijelu su statične i relativno stabilne u prostoru. Na par pozicija u centralnoj prostoriji je vidljiv nedostatak kamenih ploča, pa tako na samom ulazu, gledano prema sjeveru lijevo nedostaje cca 1 m² pločastog materijala, a takodje gledano prema jugu centralno sa lijeve strane uočen je nedostatak od cca 12-15 m² pločastog materijala.

Dva stepenika na ulazu prostoriju, dobro stoje, urađeni su od monolitnog kamena lošijeg kvaliteta. Stepenište je pozicionirano između 3,42 m i 5,03 m dužine sjevernog zida. Visina prvog stepenika iznosi 11 cm, dok visina drugog varira od 19 cm sa desne strane do 10 cm sa lijeve strane stepenika.

Mihrab, koji se nalazi na južnom zidu pozicioniran je između 3,76 m i 5,16 m dužine južnog unutrašnjeg zida. Polukružna horizontalna ploča mihraba je pukla na tri djela.

Zidna masa ostataka građevine, ukazuje da je Hadži Danušina džamija rađena od veoma lošeg materijala. Kamen koji je ugrađen u džamiju je veoma lošeg kvaliteta, podlozan je ljušpanju. Kamena oplata je izgubila čvrstinu, krečni malter koji je upotrebljen kao vezivo je izgubio vezivna svojstva. Sjeverni i zapadni zid dobro stoje u prostoru, dok su istočni i južni dijelom svoje dužine gledano prema jugu, nagnuti u lijevu stranu (istočni zid) i desnu stranu (južni zid). Istočni zid u odnosu na osnovni pravac je gledano prema jugu otišao dobro lijevo, čime je stvoreno odstupanje od cca 45-50 cm o dose. Kod južnog zida odstupanje od osnovne ose je manje i iznosi cca 10-12 cm. Oba zida su dijelom svoje dužine potonula u prostoru do čak 77 cm dubine u odnosu na nultu tačku.

Na samom lokalitetu se nalaze arhitektonski ostaci grobova, ukupno ih ima 4, tri se nalaze uz samu spoljnu ivicu istočnog zida, dok se jedan nalazi u maloj prostoriji desno od ulaza gledano u pravcu sjevera. Jedan je urađen od sige, a ostali od lokalnog kamena izvađenog iz Lima. Pronađeni ostaci zidova, imaju različite dimenzije i nalaze se na različitim visinskim kotama.

Zapadni, unutrašnji zid u centralnoj prostoriji ima dužinu 9,30 m, širinu od 70 cm a na 0,66 m dužine ima najnižu visinsku kotu koja iznosi 13 cm, dok na 1,30 m dužine ima najvišu visinsku kotu od 39 cm.

Sjeverni unutrašnji zid u centralnoj prostoriji ima dužinu 8,70 m, širinu 70 cm a na 7,60 m dužine ima najnižu visinsku kotu koja iznosi 2 cm, dok na 5,85 m dužine ima najvišu visinsku kotu od 26 cm. Na dužini zida od 2,40 m do 2,62 m nalazi se ugrađen, gornji dio grobnog obilježja izrađen od veoma kvalitetnog kamena.

Južni unutrašnji zid u centralnoj prostoriji ima dužinu 8,78 m, širinu 70 cm, dijelom dužine je potonuo. Potonuće zida počinje, gledano prema istoku na 3,80 m i de do kraja zida. Najviša visinska kota je 38 cm dok je najniža visinska kota 11 cm. Dio zida koji je potonuo ima najvišu minusnu visinsku kotu od -78 cm na samom kraju zida.

Istočni, unutrašnji zid u centralnoj prostoriji ima dužinu 10,30 m, širinu 70 cm, dijelom dužine je potonuo. Potonuće zida počinje, gledano prema jugu na 4,80 m i de do kraja zida. Najviša visinska kota je 28 cm dok je najniža visinska kota 4 cm. Dio zida koji je potonuo ima najvišu minusnu visinsku kotu od -72 cm na samom kraju zida.

SPROVEDENE SANACIONE MJERE

Preventivnim konzervatorskim mjerama se izvršila konsolidacija, stabilizacija i očuvanje izuzetno vrijedne kulturne baštine koja je pod rizikom od devastacije uzrokovane različitim prirodnim i antropogenim faktorima. Planirane preventivne konzervatorske mjere sprovedene su uz poštovanje konzervatorskih principa, na način koji ne umanjuje zatečene kulturne i ambijetalne vrijednosti.

Sprovođenje preventivnih mjera na Arheološkom lokalitetu Hadži Danušin vakuf, bazirano je na prethodno urađenim konzervatorskim istraživanjima i uz prethodno ustanovljenu zaštitu, sprovedene su sljedeće sanacione mjere:

- Pripremni radovi
- Izrada precizne i analogne fotodokumentacije zatečenog stanja
- Uklanjanje vegetacije sa i u bližoj okolini lokaliteta

- Uklanjanje obrušenih kamenih blokova
- Uklanjanje vezane i nevezane nečistoće sa kamenih blokova
- Čišćenje kamena od vezane i nevezane prljavštine
- Obijanje starih fuga
- Učvršćivanje i stabilizacija temelja i zidova
- Djelimična rekonstrukcija nedostajućeg dijela poda
- Razgradnja potonulih partija zidova na južnoj i istočnoj strani
- Podizanje, nivelacija potonulih partija zidova na južnoj i istočnoj strani
- Izrada foto i analogne dokumentacije

Pripremni radovi.

Pripremni radovi su podrazumijevali poslove koje je bilo potrebno uraditi radi budućeg nesmetanog sprovođenja konzervatorskih mjera na nepokretnom kulturnom dobru. Pripremne radove su podrazumijevali slijedeće aktivnosti

Obezbijedjenje elektro priključka

Obezbijedjenje vodo priključka

Uklanjanje bujne vegetacije sa i u bližoj okolini nepokretnog kulturnog dobra

Obezbijedjenje materijala neophodnog za sprovođenje konzervatorskih mjera

Obezbijedjenje neophodne HTZ opreme

Izrada precizne i analogne fotodokumentacije zatečenog stanja

Prije početka sanacionih konzervatorskih radova na ovom nepokretnom kulturnom dobru, Izrađena je obimna fotodokumentacija i analogna dokumentacija zatečenog stanja koja je podrazumijevala izradu fotodokumentaciju zatečenog stanja u gro planu kao i fotodokumentaciju po partijama. Urađen je veliki broj kolornih fotografija u A3 i A4 formatu, svih zidnih i podnih partija partija .

Uklanjanje vegetacije sa i u bližoj okolini lokaliteta

Vegetacija, koja na lokalitetu nije prisutna u većem obimu, uklonjena je mehaničkim putem, kompletno sa korijenom, kako bi se za određeni period spriječio njen dalji rast. Pri uklanjanju vegetacije korišćene su namjenske mehaničke alatke. Postupak uklanjanja vegetacije sproveden je na samom lokalitetu, kao i u njegovoj bližoj okolini. Nakon izvršenih konzervatorskih radova, lokalitet je tretiran hemijskim sredstvom (*glifosav*, od cca 250 ml u vodenom rastvoru, u razmjeri 1 : 20), koje sprečava razvoj vegetacije. Sredstvo je nanijeto raspršivanjem.

Uklanjanje obrušenih kamenih blokova

Nakon završetka pripremnih radova, pristupilo se uklanjanju obrušenih kamenih blokova koji su se nalazili na par mjesta u podnožju zidova arheoloskog lokaliteta. Kameni blokovi su se uklonili i skladištili na za to pripremljeno mjesto, iz razloga što su se isti namjeravali iskoristiti prilikom rekonstrukcije zidova metodom anastilozne . Ovdje smo ispoštovali pravilo da se kameni blokovi ispod zidova fizički posebno odvoje kako bi smo izbjegli miješanje gradivnog materijala. Na taj način je posebno odvojen kamen koji je pripadao sjeverozapadnom zidu, od kamenih blokova koji su pripadali unutrašnjem centralnom zidu, otkrivene građevine što nam je kasnije omogućilo lakšu rekonstrukciju zidnih partija metodom anastilozne. Na kamenim blokovima se prije odlaganja na pripremljeno mjesto odstranila nevezana nečistoća, kako bi se lakše analizirala njihova pozicija u budućoj rekonstrukciji

Uklanjanje nataložene zemlje i ostalih primjesa

Na otkopanim arhitektonskim ostacima primjetno je prisustvo zemlje i razne prljavštine. Zemlja se većinom nataložila u šuplinama i pukotinama, kao i na završnim gornjim zonama zidova. Primjese zemlje i ostale nečistoće odstranjene su mehaničkim putem, namjenskim mehaničkim alatkama.

Čišćenje kamena od vezane i nevezane prljavštine

Prije početka radova na učvršćivanju temelja i zidova urađeno je čišćenje kamena od prljavštine. Mehanički je, finim abrazivima, uklonjen grubi sloj prljavštine, tzv. nevezana prljavština.

Obijanje starih fuga

Stare fuge, od krečnog maltera, na jednom dijelu arheološkog lokaliteta bile su nestabilne. Izgubile su statičku vezu sa zidovima, klimave su, oštećene i ispucale. Uklonjene su na način što je proces obijanja imao što manje negativnih efekata na statičku stabilnost zida. Fuge su odstranjene namjenskim alatom.

Učvršćivanje temelja i zidova

Konzervatorskim istraživanjem, koje je sprovedeno nakon arheoloških istraživanja 2018, 2019. godine, utvrđeno je da se arhitektonski ostaci na arheološkom lokalitetu Hadži Danušin Vakuf nalaze u relativno nestabilnom stanju. Primjetne su partije zidova i temelja koje statički stoje veoma loše i ne zadovoljavaju konstrukcijsku nosivost. Na nekoliko mjesta uočljiva je nestabilnost koja polazi od samih temelja. Kamen je na pojedinim partijama zida izgubio vezivno sredstvo. Završni dio zidova je takođe nepovezan, tako da na određenim mjestima imamo nepovezanu kamenu strukturu. Na partijama zidova na kojima ne postoji vezivno sredstvo, u šupljinama između zidova, nataložila se zemlja. Stanje zidova i temelja iziskivalo je kompleksan pristup problemu. Bilo je potrebno učvrstiti i konsolidovati temelje, tj. ojačati zidove. Konzervatorske mjere kojima je izvršeno ojačavanje temelja imale su nekoliko faza: razidivanje nestabilnih partija zidova, preziđivanje zidova, ojačavanje zidova završnom krunicom, fugovanje zidova i injektiranje pukotina u zidovima.

Razidivanje nestabilnih zona zidova obavljeno je sa preciznošću, pri čemu je kamen koji je uklanjan markiran kredom, koja se lako uklanja vodom. Markiranje je urađeno precizno, na način koji je omogućio da se svaki kamen ponovo vrati na svoje mjesto, što je urađeno zidanjem. Za zidanje je upotrijebljen krečni malter.

Po završetku zidanja, urađeno je ojačavanje zidova završnom krunicom od maletra. Na taj način se oplata zidova i trpanac u sredini, u završnoj zoni zidova, spojio u jedno tijelo. Postavljanje krunice dodatno je ojačalo statičku stabilnost i spriječilo rasipanje zidova, posebno trpanca u sredini zidova i onemogućilo negativno djelovanje atmosferilija, tj. kiše i snijega.

Injektiranjem tečnim, krečnim malterom u šupljinama i pukotinama zidova postignuto je njihovo dodatno statičko učvršćivanje. Sve je urađeno precizno, vodeći računa da malter ne izađe na oplatu zidova. Na kraju su zidovi fugovani krečnim malterom po recepturi koja je bila prilagođena situaciji na terenu. Fugovanje je takođe ojačalo zidove i spriječilo negativan uticaj kiše i snijega.

Djelimična rekonstrukcija nedostajućeg dijela poda

Partije poda u Hadži Danušinoj džamiji na kojima nedostaje kamena oplata, a koje su dijelom potonule, rekonstruisale su se metodom djelimične rekonstrukcije i anastilozе pri čemu je upotrijebljen originalni kamen pronađen u okolini lokaliteta kao i kamen koji je nabavljen iz jednog Bjelopoljskog majdana koji ima slična svojstva, originalnom. Djelimičnom rekonstrukcijom su kamene ploče popunile nedostajuća mjesta. Jedan dio ploča koje su izgubile čvrstinu, koje su se nalazile u rasutom stanju je zamijenjen. Kao metoda pri rekonstrukciji kamene oplata na podu Hadži Danušine džamije koristila se metoda suvog slaganja poda, koji podrazumijeva upotrebu pijeska određene granulacije i vode. Potonuli dio prostora se popunio sa tamponom određene granulacije do temeljne zone zidova, nakon čega se izvršilo sabijanje tampona djelovanjem vode kako bi se obezbijedila stabilna podloga, sa koje se može uspješno izvršiti djelimična rekonstrukcija određenih partija poda. Na kraju se izvršila impregnacija podnog popločanja.

Razgradnja potonulih partija zidova na južnoj i istočnoj strani

Kao što je već rečeno i opisano u postojećem stanju, određene partije zidova na Hadži Danušinoj džamiji su potonule u prostoru, što ima za potrebu njihovo vraćanje u prvobitni položaj. S tim u vezi partije zidova su se razgradiile. Izvršena je prosta numeracija kamenih blokova na mjestima gdje je predviđena razgradnja zidova. Numeracija je izvršena precizno vodoperivom bojom na bazi akrila, koja je odstranjena nakon rekonstrukcije. Kameni blokovi su se numerisati u više boja, na način što je određena boja pripadala određenoj kamenoj partiji sa ciljem buduće lakše orijentacije. Numeracija nije veličinom brojeva izgledala prenapadno. Uglavnom, razgradnja se uradila precizno, a prilikom razgradnje zidova uklonio se trpanac, tampon zona, koji se nalazio između oplata spoljnih zidova i unutrašnjih zidova, koji nije imao vezivnu funkciju. Veći procenat gradivnog materijala koji je razgrađen se nalazio u rasutom stanju, Kameni blokovi nijesu imali čvrstinu, tako da su bili zamijenjeni

Podizanje, nivelacija potonulih partija zidova na južnoj i istočnoj strani

Nakon razgradnje partija zidova koji su potonuli u prostor, izvršit će se nasipanje potonulog prostora sa tamponom određene granulacije do temeljne zone zidova, sa tamponom potrebne granulacije a zatim sabijanje tampona pod pritiskom vode kako bi se obezbijedila dobra podloga, sa koje se može uspješno izvršiti rekonstrukcija određenih partija zidova. U rekonstrukciji se koristila metoda anastilozе koja podrazumijeva korišćenje originalnog obrušenog kamena. Anastilozom su se obrušene kamene ploče uklopile u zidnu masu pri čemu je vođeno računa o slogu kojim su urađene partije zida. Ovdje se radi o nekih 6-7 m² partija zidova koje su rekonstruisane. Kameni blokovi koji nijesu imali čvrstinu, su zamijenjeni kvalitetnijim kamenom koji je pronađen u arheološkim istraživanjima u okolini lokaliteta.

Foto 1. Selekcija gradivnog materijala

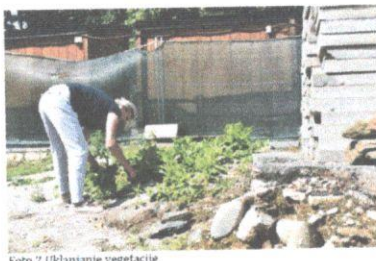

Foto 2. Uklanjanje vegetacije

Foto 6. Uklanjanje trpanca

Foto 13. Markiranje podnih ploča

Foto 31. Početni radovi na rekonstrukciji poda

Foto 18. Konsolidacija istočnog zida

Foto 26. Direktor Centra je zasukao rukavice

Foto 34. Postavljanje geotekstila

Foto 3. Lokalitet nakon završenih konzervatorskih radova

2. Arheološka istraživanja na lokalitetu „Podgajnice“, Zaton, Opština Bijelo Polje“

Lokalitet „Podgajnice“ su dio njive porodice Šebek iz Zatona i nalazi se na oko 50 m zapadno od njegove porodične kuće. Tokom '60-tih godina prošlog vijeka na tom su mjestu pronađeni ostaci temelja i inventara ranovizantijske crkve. Kasnija arheološka istraživanja su utvrdila da je u pitanju objekat pravougaone osnove (dim. 5,7m X 7m) sa polukružnom apsidom izgrađen najvjerovatnije tokom VI vijeka. Zidovi su bili očuvani u visini od 0,5m do 0,8m. Postojeće stanje lokaliteta nije bilo na zadovoljavajućem nivou zbog čega je bilo neophodno obaviti niz aktivnosti u vezi njegove zaštite i valorizacije. Početna istraživanja su sprovedli stručnjaci Zavoda za zaštitu spomenika kulture Crne Gore (današnja Uprava za zaštitu kulture Crne Gore), katedre za arheologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i Muzeja u Bijelom Polju.

Najnovija istraživanja na ovom lokalitetu započeta su 01. 06. 2023. godine posjetom stručne ekipe lokalitetu, u sastavu **Nikola Ž. Borovinić**, diplomirani arheolog, **Mr Mile Baković**, arheolog, zaposleni u Centru za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, a cilj je bio da se u okviru projektovane dinamike rada otkriju spoljni i unutrašnji zidovi bazilike i definiše njena osnova, a zatim istraže djelovi unutrašnjeg prostora kako bi se dobili podaci o postojanju kamenog namještaja. Tom prilikom su napravljeni planovi aktivnosti i dogovoren termin početnih istraživanja zakazanih za početak avgusta 2023. godine.

Na početku su sprovedene pripremni radovi (uklanjanje vegetacije i velikih nanosa zemlje i otpada kojima je lokalitet bio prekriven), a po otkrivanju sprovedene mjere čišćenja prostora oko i na lokalitetu. Nakon toga su uslijedila stručna i detaljna istraživanja lokaliteta koja su pokazala da se radi o nevelikoj građevini, prosječnih gabarita za građevinu 5. i 6. vijeka. Takođe je otkriveno da na ovom mjestu postoje fragmenti stabla stubova, ploča i kapitela izrađenih od crvenkaste breče i žućkastog peščara uprošćene strukture, sa slobodno stilizovanim i plitko klesanim ukrasima koji nose pečat rusticizirane kasnoantičke provincijske skulpture i čiji nalazi svjedoče o većem značaju ovog područja u kasnoantičko doba.

Nakon opsežnih arheoloških istraživanja i aktivnosti, pristupilo se konzervatorskim radovima koji su započeti 25. 09. 2023. godine. Ovaj dio aktivnosti (pripremni radovi – angažovanje radne snage, izrada precizne i analogne fotodokumentacije zatečenog stanja, uklanjanje obrušenih kamenih blokova, uklanjanje vezane i nevezane nečistoće sa kamenih blokova, čišćenje kamena od vezane i nevezane prljavštine, obijanje starih fuga, učvršćivanje i stabilizacija temelja i zidova, izrada foto i analogne dokumentacije i dr.) realizovala je ekipa stručnjaka Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore u sastavu **Mirko Mijanović**, diplomirani konzervator i restaurator, **Tatjana Adžić**, diplomirana konzervatorka i restauratorka, **Danijela Milović**, msc. konzervatorka i restauratorka i **Nikola Pavličević**, konzervator i restaurator.

Početnim konzervatorskim aktivnostima definisano je **POSTOJEĆE STANJE** kojim je utvrđeno da se na građevini izdvajaju dvije cjeline, centralna prostorija ili naos sa apsidalnim prostorom i priprate. Pod centralne prostorije je omalterisan krečnim malterom, kao i unutrašnji zidovi na kojima su vidljivi ostaci krečnog maltera. Ostaci južnog zida u naosu imaju visinu od 25 do 35 cm u zavisnosti od pozicije, dok sjeverni ima veću visinu koja ide od 70 do 80 cm. Krečni pod u naosu i apsidi je dosta oštećen, strukturno dosta loše stoji.

Ostaci zidova u naosu i priprati su u veoma lošem stanju. Zidna masa ostataka građevine, ukazuje da je bazilika rađena od veoma lošeg materijala. Kamen koji je ugrađen u baziliku je veoma lošeg kvaliteta, podložan je ljuštenju. Kamena oplata je izgubila čvrstinu, krečni malter koji je upotrebljen kao vezivo je izgubio vezivna svojstva.

SPROVEDENE SANACIONE MJERE

Preventivnim konzervatorskim mjerama se izvršila konsolidacija, stabilizacija i očuvanje izuzetno vrijedne kulturne baštine koja je pod rizikom od devastacije uzrokovane različitim prirodnim i antropogenim faktorima. Planirane preventivne konzervatorske mjere sprovedene su uz poštovanje konzervatorskih principa, na način koji ne umanjuje zatečene kulturne i ambijetalne vrijednosti.

Sprovođenje preventivnih mjera na Arheološkom lokalitetu Ranohrišćanske bazilike bazirano je na prethodno urađenim konzervatorskim istraživanjima,

Na nepokretnom dobru sa prethodno ustanovljenom zaštitom su sprovedene sljedeće sanacione mjere

Pripremni radovi

- Izrada precizne i analogne fotodokumentacije zatečenog stanja
- Uklanjanje vegetacije sa i u bližoj okolini lokaliteta
- Uklanjanje obrušenih kamenih blokova
- Uklanjanje vezane i nevezane nečistoće sa kamenih blokova
- Čišćenje kamena od vezane i nevezane prljavštine
- Obijanje starih fuga
- Učvršćivanje i stabilizacija temelja i zidova
- Izrada foto i analogne dokumentacije

Pripremni radovi su podrazumijevali poslove koje je bilo potrebno uraditi radi budućeg nesmetanog sprovođenja konzervatorskih mjera na nepokretnom kulturnom dobru. Pripremne radove su podrazumijevali sljedeće aktivnosti

Obezbijedjenje elektro priključka

Obezbijedjenje vodo priključka

Uklanjanje bujne vegetacije sa i u bližoj okolini nepokretnog kulturnog dobra

Obezbijedjenje materijala neophodnog za sprovođenje konzervatorskih mjera

Obezbijedjenje neophodne HTZ opreme.

Izrada precizne i analogne fotodokumentacije zatečenog stanja

Prije početka sanacionih konzervatorskih radova na ovom nepokretnom kulturnom dobru, Izrađena je obimna fotodokumentacija i analogna dokumentacija zatečenog stanja koja je podrazumijevala izradu fotodokumentaciju zatečenog stanja u gro planu kao i fotodokumentaciju po partijama. Urađen je veliki broj kolornih fotografija u A3 i A4 formatu, svih zidnih i podnih partija partija .

Uklanjanje vegetacije sa i u bližoj okolini lokaliteta

Vegetacija, koja na lokalitetu nije prisutna u većem obimu, uklonjena je mehaničkim putem, kompletno sa korijenom, kako bi se za određeni period spriječio njen dalji rast. Pri uklanjanju vegetacije korišćene su namjenske mehaničke alatke. Postupak uklanjanja vegetacije sproveden je na samom lokalitetu, kao i u njegovoj bližoj okolini. Nakon izvršenih konzervatorskih radova, lokalitet je tretiran hemijskim sredstvom (*glifosav*, od cca 250 ml u vodenom rastvoru, u razmjeri 1 : 20), koje sprečava razvoj vegetacije. Sredstvo je nanijeto raspršivanjem.

Uklanjanje obrušenih kamenih blokova

Nakon završetka pripremni radova, pristupilo se uklanjanju obrušenih kamenih blokova koji su se nalazili na par mjesta u podnožju zidova arheoloskog lokaliteta. Kameni blokovi su se uklonili i skladištili na za to pripremljeno mjesto, iz razloga što su se isti namjeravali iskoristiti prilikom

rekonstrukcije zidova metodom anastilozije. Na kamenim blokovima se prije odlaganja na pripremljeno mjesto odstranila nevezana nečistoća, kako bi se lakše analizirala njihova pozicija u budućoj rekonstrukciji.

Uklanjanje nataložene zemlje i ostalih primjesa

Na otkopanim arhitektonskim ostacima primjetno je prisustvo zemlje i razne prljavštine. Zemlja se većinom nataložila u šupljinama i pukotinama, kao i na završnim gornjim zonama zidova. Primjese zemlje i ostale nečistoće odstranjene su mehaničkim putem, namjenskim mehaničkim alatima.

Čišćenje kamena od vezane i nevezane prljavštine

Prije početka radova na učvršćivanju temelja i zidova urađeno je čišćenje kamena od prljavštine. Mehanički je, finim abrazivima, uklonjen grubi sloj prljavštine, tzv. nevezana prljavština.

Obijanje starih fuga

Stare fuge, od krečnog maltera, na jednom dijelu arheološkog lokaliteta bile su nestabilne. Izgubile su statičku vezu sa zidovima, klimave su, oštećene i ispucale. Uklonjene su na način što je proces obijanja imao što manje negativnih efekata na statičku stabilnost zida. Fuge su odstranjene

Učvršćivanje temelja i zidova

Konzervatorskim istraživanjem, koje je sprovedeno nakon arheoloških istraživanja godine, utvrđeno je da se arhitektonski ostaci na arheološkom lokalitetu nalaze u relativno nestabilnom stanju. Primjetne su partije zidova i temelja koje statički stoje veoma loše i ne zadovoljavaju konstrukcijsku nosivost. Na nekoliko mjesta uočljiva je nestabilnost koja polazi od samih temelja. Kamen je na pojedinim partijama zida izgubio vezivno sredstvo. Završni dio zidova je također nepovezan, tako da na određenim mjestima imamo nepovezanu kamenu strukturu. Na partijama zidova na kojima ne postoji vezivno sredstvo, u šupljinama između zidova, nataložila se zemlja. Stanje zidova i temelja iziskivalo je kompleksan pristup problemu. Bilo je potrebno učvrstiti i konsolidovati temelje, tj. ojačati zidove. Konzervatorske mjere kojima je izvršeno ojačavanje temelja imale su nekoliko faza: razidičivanje nestabilnih partija zidova, prezičivanje zidova, ojačavanje zidova završnom krunicom, fugovanje zidova i injektiranje pukotina u zidovima.

Razičivanje nestabilnih zona zidova obavljeno je sa preciznošću, pri čemu je kamen koji je uklanjan markiran kredom, koja se lako uklanja vodom. Markiranje je urađeno precizno, na način koji je omogućio da se svaki kamen ponovo vrati na svoje mjesto, što je urađeno zidanjem. Za zidanje je upotrijebljen krečni malter.

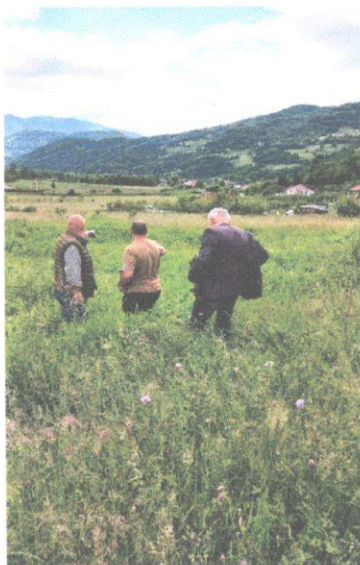
Po završetku zidanja, urađeno je ojačavanje zidova završnom krunicom od maletra. Na taj način se oplata zidova i trpanac u sredini, u završnoj zoni zidova, spojio u jedno tijelo. Postavljanje krunice dodatno je ojačalo statičku stabilnost i spriječilo rasipanje zidova, posebno trpanca u sredini zidova i onemogućilo negativno djelovanje atmosferilija, tj. kiše i snijega. Krunice na zidovima urađene su krečnim malterom.

Injektiranjem tečnim, krečnim malterom u šupljinama i pukotinama zidova postignuto je njihovo dodatno statičko učvršćivanje. Sve je urađeno precizno, vodeći računa da malter ne izađe na oplatu zidova. Na kraju su zidovi fugovani krečnim malterom po recepturi koja je bila prilagođena situaciji na terenu. Fugovanje je također ojačalo zidove i spriječilo negativan uticaj kiše i snijega.

Konzervatorski radovi koji su izvedeni nijesu zadirali u integritet arheologije. Naime, arheološkom kampanjom nijesu obuhvaćena istraživanja u jednom dijelu priprate, što je uslovalo konzervatorski

tretman. Zidovi koji se naslanjaju na prostor priprate koji nije arheološki istražen, nijesu imali konzervatorsku intervenciju, koja je ostavljena za kasnije, odnosno nakon nastavka arheoloških istraživanja.

Nakon završenih konzervatorskih radova, pod u naosu i priprati je pokriven geotekstilom i najlonom kako bi se zaštitio od atmosferalija i eventualnog mehaničkog oštećenja. Sa bliže okolina lokaliteta odstranjeni su svi proizvodi konzervatorskog tretmana, a sami lokalitet je tretiran hemijskim sredstvom (*glifosav*, od cca 250 ml u vodenom rastvoru, u razmjeri 1 : 20), koje sprečava razvoj vegetacije. Sredstvo je nanijeto raspršivanjem.

Dekorirana baza kapitela – posebno se ističe urezani simbol ribe

Fragment dekorativnog elementa sa predstavom ljudskog lika (kamen)

Baza stuba (kamen)

3. „Izrada konzervatorskog projekta sanacije Mosta na Bistrici“, Opština Bijelo Polje“

Aktivnosti na realizaciji ovog projekta započete su 14. 06. 2023. godine potpisivanjem ugovora o izradi konzervatorskog projekta između Opštine Bijelo Polje i Centra za konzervaciju i arheologiju C. Gore kada je posjećena lokacija i napravljeni planovi za dalju realizaciju projekta. Tom prilikom je zaključeno da je potrebno izraditi projektni zadatak kojim je potrebno:

- Napraviti analizu stanja mosta,
- Istraživiti dostupne dokumentacije
- Predvidjeti sanaciju svih nestručno izvedenih intervencija
- Vraćati autentični izgled mosta

Izrada projekta započeta je po fazama (8 faza) koje su obuhvatale: Istrživački rad na pronalaženju autentične dokumentacije, istorijske i stručne literature, izrada projektnog zadatka, analiza, projektne i arhivske dokumentacije, raščišćavanju terena, arhitektonskom – geodetskom snimanju, izradi projekta i dr.

Ovom prilikom organizovan je stručni tim u sastavu: **Mirko Mijanović**, diplomirani konzervator i restaurator, **Branka Vujović**, spec.sci.arh. konzervator **Dijana Borožan**, dipl. Istoričarka umjetnosti **Gavrilo Vujović**, spec.sci.arh. i **Miloš Gačević**, msc. arh.

Aktivnosti na sanaciji mosta na Bistrici u toku 2023. godine obuhvatile su konzervatorska istraživanja i izradu konzervatorskog projekta sanacije. Riječ je o objektu koji nema status kulturnog dobra, ali je projekat rađen sa prijedlogom mjera sanacije koje bi vratile mostu autentičan izgled u cilju potencijalne zaštite.

Most se nalazi na 16 km udaljenosti od Bijelog Polja, na rijeci Bistrici u blizi sela Gubavač i Bistrica. Predstavlja jedinu vezu između dvije obale rijeke Bistrice u tom dijelu Bijelog Polja. U blizini je u izradi novi saobraćajni most, koji još uvijek nije u funkciji.

Za potrebe izrade ovog projekta sprovedene su detaljna snimanja i analize stanja, i višestruki terenski obilasci. Pored toga, dio istraživanja bazirao se na prikupljanju i analizi autentične dokumentacije o mostu, odnosno istraživanju prethodne projektne dokumentacije, istraživanje i analiza arhivske građe i starih fotografija, istraživanje dostupne literature.

Ono što treba naglasiti je da je tokom istraživanja prikupljeno jako malo zvanične dokumentacije, što je otežalo proces projektovanja. Kako bi predložene mjere bile što adekvatnije, u nedostatku dokumentacije o samom predmetnom objektu, tim koji je radio na istraživanju se oslanjao na stilsku analogiju mostova iz osmanskog perioda.

Na osnovu postojećeg stanja i izvršenih istraživanja, predlažu se slijedeće konzervatorske mjere koje bi uticale na poboljšanje kvaliteta stanja mosta, a ujedno i doprinjele opštoj vizuelnoj estetici.

Pripremni radovi

Pripremni radovi podrazumijevaju poslove koje je potrebno uraditi radi budućeg nesmetanog sprovođenja konzervatorskih mjera na nepokretnom dobru, most na Bistrici. U pripremne radove spadaju:

- Obezbijedivanje elektro priključka
- Obezbijedivanje vodo priključka
- Uklanjanje nabujale vegetacije sa mosta i u bližoj okolini nepokretnog dobra
- Obezbijedivanje materijala neophodnog za sprovođenje konzervatorskih mjera
- Obezbijedivanje neophodne HTZ opreme
- Montiranje skele

Odstranjivanje nečistoća sa kamene oplata

Uklanjanje vezane i nevezane nečistoće sa kamenih blokova mosta na Bistrici predstavlja jednu od prvih konzervatorskih mjera. Ovdje se podrazumijeva mehanički tretman. Mehanički finim abrazivima ukloniti grubi sloj nečistoće, tzv. nevezana nečistoća. Zatim finim četkama uz upotrebu destilovane vode ukloniti sloj nečistoće koja je dublje ušla u strukturu kamena.

Uklanjanje oksidacije sa kamene oplata vodenim pritiskom

Kamena oplata na mostu, na određenim partijama, je blago do jako oksidirala.

Ukloniti je tretiranjem jakim vodenim pritiskom. Za ovaj tretman upotrebljavati jake vodene pumpe koje mogu dati potreban pritisak u bar/cm². Uklanjanje oksidacije pod jakim vodenim pritiskom uraditi obazrivo, na način koji neće izazvati negativne efekte.

Uklanjanje starih, trošnih fuga

Stare fuge od cementnog maltera na mostu se nalaze u relativno stabilnom stanju.

Fuge su djelimično na jednom dijelu izgubile vezivna svojstva, što je rezultat ispošćenosti materijala od kojeg su izrađene. Fuge će se ukloniti adekvatnim alatom na način koji neće izazvati negativne efekte.

Uklanjanje dograđene ograde i konstrukcije za proširenje saobraćajnice na mostu

Dograđenu ogradu na mostu, kao i dio konzolnih prepusta za potrebe proširenja saobraćajnice, koji ne predstavljaju integralni dio autentičnog stanja, ukloniti adekvatnim alatima. Uklanjanje ograde mehaničkim putem upotrebom adekvatnih alata.

Betonsku ogradu, kao i konzolne prepuste je potrebno ukloniti u cijeloj dužini sa obje strane mosta. Posao na uklanjanju pomenutih elemenata se mora obaviti stručno i visoko precizno uz konsultaciju statike i poštovanja principa konzervacije.

Prije početka radova na uklanjanju elemenata, konsultovati nadležne institucije o uklanjanju ili eventualnoj dislokaciji odvodne cijevi i svih pratećih elemenata.

Uklanjanje eventualno nestabilnih partija na kamenoj oplati sa prezidivanjem

Kao što je već rečeno i opisano u postojećem stanju, postoji mogućnost da se jedan vrlo mali broj partija na kamenoj oplati mosta nalazi u nestabilnom stanju.

Prije početka radova na razgradnji, izvršiti numeracija kamenih blokova vodoperivom bojom na bazi akrila i granično obilježiti sastav, nakon čega nestabilne partije razgraditi, i u odnosu na numeraciju složiti na za to predviđeno mjesto. Razgradnja se mora uraditi precizno, pri čemu se mora voditi opsežna dokumentacija u vidu fotografija i skica.

Kameni blokovi će se nakon razgradnje ponovo vratiti na svoje mjesto, korišćenjem krečnog maltera kao veziva.

Izrada malternih fuga

Učvršćivanje kamenih blokova uraditi ponovnim fugovanjem, pri čemu treba voditi računa da se fuge odrade u malteru koji će imati odgovarajuću recepturu.

Za ovu namjenu vrlo je preporučljiv krečni malter koji u sebi ima 1 % bijelog cementa.

Rekonstrukcija ograde mosta, rozete i kamenog vijenca sa gradivnim materijalom istih ili vrlo sličnih karakteristika (analogija)

Nakon uklanjanja stare betonske ograde pristupiti rekonstrukciji iste pri čemu je potrebno zadržati postojeće visine elemenata, a intervenciju planirati u kamenu, sličnih ili istih karakteristika, gradivnog kamena mosta. Prilikom rekonstrukcije potrebno je upotrijebiti gradivni material istih ili vrlo sličnih karakteristika. Kao vezivo koristiti krečni malter ojačan sa 3% bijelog cementa i ako

analize pokazuju riječnim pijeskom i mljevenom kredom u manjem procentu kao puniocima. Prilikom rekonstrukcije voditi računa o slogu kamena koji treba sinhronizovati sa ostalim kamenim partijama na mostu. Takođe, uskladiti poziciju ograde sa čeonim zidovima mosta, u skladu sa grafičkom dokumentacijom.

Kako su dostupni podaci pokazali da su na mostu postojale dvije rozete i vijenac koji je pratio niveletu mosta, a dostupne skice omogućavaju rekonstrukciju istih, u tom dijelu treba planirati, nakon uklanjanja betonskog parapetnog zida, razidivanje kamenih zidova i vraćanje autentičnih rozeta na poziciju definisanu crtežima. Takođe, rozete je potrebno raditi od kamena, sige, prema predloženim crtežima. Pored toga, planirati izradu vijenca mosta od pločastog lomljenog kamena koji će pratiti niveletu mosta. Planirani poprečni padovi bi trebali biti 5-6% prema centru, a podužni približno 18% od tjemena glavnog svoda ka obalama.

Konzervacija sa rekonstrukcijom kaldrme na mostu (sonda)

Prije početka rekonstrukcije kaldrme na mostu potrebno je uraditi sonde koje će dati osnovne podatke o načinu izrade kaldrme kao i korišćenim materijalima.

Ukoliko sonde ne daju tražene podatke, za čem postoji osnovana sumnja, uzimajući u obzir izvještaj projektanta statike, kaldrmisanje će se uraditi po analogiji kaldrmisavanja osmanskih kamenih mostova. Prilikom rekonstrukcije upotrebljavati gradivni material istih ili vrlo sličnih karakteristika. Kao vezivo koristiti krečni malter ojačan sa 3 % bijelog cementa i ako analize pokazuju, riječnim pijeskom i mljevenom kredom u manjem procentu kao puniocima.

Izrada pristupnog puta kaldrmisanjem u dužini od 5 – 6 metara sa jedne i druge strane

Kaldrmisanje dijela pristupnog puta će se uraditi sa obje strane mosta u dužini od cca 6 m. Prilikom kaldrmisavanja potrebno je upotrijebiti gradivni material istih ili vrlo sličnih karakteristika (najvjerovatnije oblutak iz rijeke Bistrice). Kao vezivo će se koristiti krečni malter. Posebnu pažnju obratiti na pripremu terena prije kaldrmisavanja. Izradom pristupnog puta, most na Bistrici će dobiti na vizuelnoj prezentaciji, objedinjenju cjeline i kompaktnosti.

SPISAK DOPUŠTENIH MATERIJALA KOJI ĆE SE KORISTITI U SPROVOĐENJU KONZERVATORSKIH MJERA

U sprovođenju konzervatorskih mjera na mostu na Bistrici koristiće se slijedeći dopušteni materijali:

- Krečni malter, komercijalne oznake NHL 5 (hidratisani kreč sa 1% bijelim cementom)
- Riječni pijesak promjera 0 kao punioca za vezivo.
- Riječni pijesak promjera 0-4 mm kao punioca za vezivo
- Mljevena kreča kao punioc za vezivo

METODE TEHNIKA I TEHNOLOGIJA KOJE ĆE SE PRIMJENJIVATI PRILIKOM SPROVOĐENJA KONZERVATORSKIH MJERA

Konzervatorske metode tehnika i tehnologija koje će se primjeniti su opšte poznate u konzervatorskoj struci. Odabir metoda i tehnika konzervacije koje će se koristiti na nepokretnom dobru uslovljene su stepenom oštećenja nepokretnog dobra, kao i prethodnim konzervatorskim istraživanjima. Na osnovu stepena oštećenja i izvršenih prethodnih konzervatorskih istraživanja projektom su predložene metode i tehnike konzervacije koje će na najbolji mogući način odgovoriti na postavljene zadatke, u sanaciji nepokretnog dobra. Predložene metode i tehnike konzervacije koje će se sprovesti na nepokretnom dobru, most na Bistrici, biće usresređene na zatečene kulturne i ambijetalne vrijednosti nepokretnog dobra i njegovu autentičnost

ZAVRŠNI RADOVI

Završni radovi obuhvataju poslove tehničke prirode i podrazumijevaju

- Demontiranje skele
- Odstranjivanje nečistoća u neposrednom okruženju lokaliteta koje su nastale kao proizvod konzervatorske intervencije i njihov odvoz na adekvatnu lokaciju

IZRADA PRATEĆE DOKUMENTACIJE

Za potrebe Izvještaja o sprovedenim konzervatorskim radovima, sve predviđene faze radova dokumentovati na sljedeći način:

- Voditi dnevnik radova
- Izraditi konzervatorski karton
- Izraditi foto i analognu dokumentaciju

7. PLANIRANA DINAMIKA RADA NA SANACIJI MOSTA

Konzervatorski radovi planirani ovim projektom obuhvataju poslove angažovanja tri konzervatora od kojih jedan, (rukovodilac stručnog tima) treba da posjeduje konzervatorsku licencu za obavljanje konzervatorskih radova na nepokretnom kulturnom dobru, jednog historičara umjetnosti, jednog radnika za tehničku podršku, i četiri radnika po ugovoru. Za implementaciju konzervatorskih radova planiranih projektom potrebno je 120 radnih dana, pod uslovom da se obezbijede svi potrebni uslovi za rad, potreban materijal za rad kao i podrška od strane pratećih službi JU Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

PREPORUKA ZA DALJE ODRŽAVANJE LOKALITETA

Djelokrug rada Centra obuhvata široku lepezu raznovrsnih, stručno definisanih poslova koji podrazumijevaju posebne uslove za realizaciju.

Objedinjenjem svih poslova konzervatorske djelatnosti, Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, primarno je posvećen zaštiti i valorizovanju najznačajnijih državnih kulturnih dobara. Cijeneci značaj predmetnog dobra u izradi projekta i implementaciji konzervatorskih mjera je pažljivo i promišljeno pristupano. U cilju održivog korišćenja lokaliteta, kao značajne ambijentalne cjeline, i valorizovanja kulturnih, arhitektonskih i umjetničkih vrijednosti, Opštini Bijelo Polje kao vlasniku i držaocu se preporučuje da nakon završetka konzervatorskih radova vrši dalje održavanje lokaliteta.

Slika 4: Detalj zidnog parapeta na glavnoj saobraćajnici, u blizini jezika

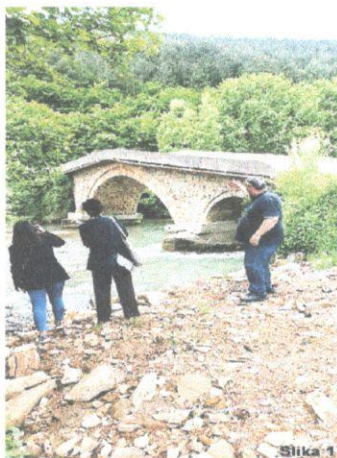
Slika 5: Detalj zidnog parapeta na glavnoj saobraćajnici, u blizini jezika

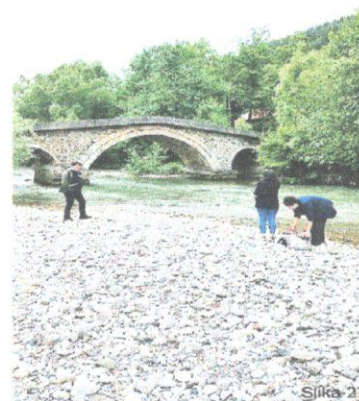
Slika 3: Detalj zidnog parapeta na glavnoj saobraćajnici, u blizini jezika

Slika 2: Detalj zidnog parapeta na glavnoj saobraćajnici, u blizini jezika

Slika 1: Detalj zidnog parapeta na glavnoj saobraćajnici, u blizini jezika

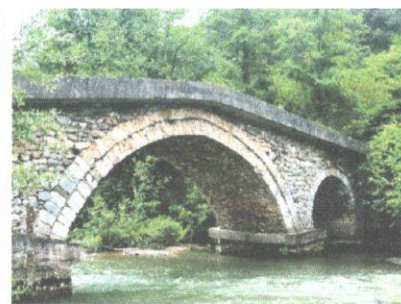
Slika 2: Detalj zidnog parapeta na glavnoj saobraćajnici, u blizini jezika

Slika 12 – Detalj cementnog kuta / vodoravna

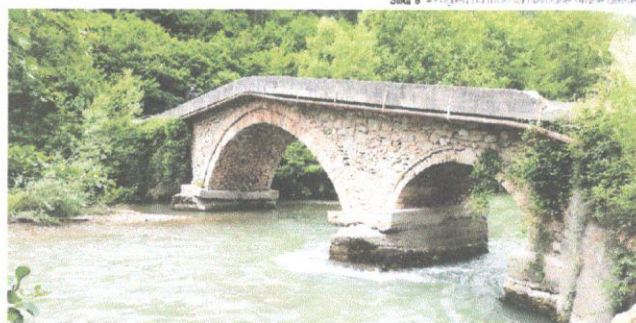
Slika 13 – Detalj sloja kamena na svodu

Slika 8 – Pogled na most sa uzvodne strane, odmah iza objekta

Slika 9 – Pogled na most sa uzvodne strane, odmah iza objekta

Slika 4 – Most sa uzvodne strane

4. “Izrada muzejske kopije kompleta crnogorske i muslimanske muške i ženske nošnje za potrebe stalne postavke JU Muzej, Opština Bijelo Polje”

Aktivnosti na realizaciji ovog projekta započete su 22. 06. 2023. godine potpisivanjem ugovora o izradi nošnji, između Opštine Bijelo Polje i Radionice. Na početku je formiran stručni tim za praćenje toka izrade nošnji u sastavu **Željko Raičević**, dpl. etnolog i **Milisav Ščekić**, dpl etnolog zaposleni u JU Muzej Bijelo Polje, a učesnica u u realizaciji projekta bila je **Jovana Bulatović**, SSS vlasnica firme Radionica “Niti od zlata” d. o. o.

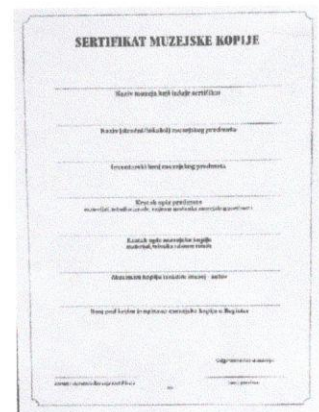
Shodno Zakonu o muzejskoj djelatnosti (čl. 28 i čl. 29 tačka 2. Podtačka 2 i tačka 6), i Pravilniku o sadržini i načinu vođenja registra muzejskih kopija, kojima je predviđeno da se po uzoru na muzejske predmete mogu izrađivati muzejske kopije Muzej je ovaj projekat kandidovao zbog činjenice postojeće/pomenute nošnje stare preko 50. godina i da ih je potrebno što hitnije zamijeniti, jer su dotrajale i djelovanjem moljaca skoro uništene. Isto tako, jedna od prioriternih aktivnosti prilikom izrade nove stalne postavke u rekonstruisanoj i adaptiranoj zgradi, stručnjaci Muzeja planiraju da izrade novu stalnu postavku etnografske zbirke koja će u najpozitivnijem smislu prikazati dihotomiju tradicionalnog života bjelopoljskog kraja, u kojoj će se, radi adekvatne muzejske ekspozicije, najznačajniji segmenti odnositi na nošnju, folklor, nakit, kulturu stanovanja proizvode tradicionalnog zanatstva bjelopoljskog kraja i sl.

Projektne aktivnosti detaljno su isplanirane, a podrazumijevale su sljedeće poslove: sastavljen je stručni tim od kvalifikovanih stručnjaka muzeja koji je izdvojio oštećene nošnje iz stalne postavke Muzeja i dostavio ih proizvođaču kako bi izradio vjerodostojne kopije, dostavljeni podaci štampariji “Merkator” za izradu sertifikata i registra muzejskih kopija, i u daljem toku vršen stručni nadzor i kontrola rada postavljenih zadataka koji je podrazumijevao proces izrade nošnji (krojenje, šivenje, vezenje i sl) i provjeru podataka koji će biti unešeni u knjigu registra i sertifikata.

Bitno je naglasiti, da se sredstvima u iznosu od 4. 000, 00 € koja je opredijelila Komisija Ministarstva kulture i medija za ovaj projekat, nijesu mogli uraditi kompleti obje nošnje, pa se zato pristupilo izradi kompleta crnogorske muške i ženske nošnje, a izrada kompleta muslimanske muške i ženske nošnje, dogovorom između Ministarstva kulture i Muzeja, ostala je obaveza Muzeja kada to budu dozvoljavale finansijske mogućnosti.

Ministarstvo kulture i medija...
Ministarstvo kulture i medija...
Ministarstvo kulture i medija...

5. Peti internacionalni likovni susreti „Slikari Lazovići“

Projekat peti Internacionalni likovni susreti „Slikari Lazovići“ realizovala je JU Muzej u okviru Konkursa za realizaciju programa „Razvoj kulture na sjeveru“ u 2023. godini za nove projekte i programe od značaja za ostvarivanje javnog interesa u kulturi u opštinama sa sjevera Crne Gore (Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Plužine, Pljevlja, Rožaje, Šavnik i Žabljak), raspisanog od strane Ministarstva kulture i medija Crne Gore.

Aktivnosti predviđene na realizaciji projekta počele su 04. 05. 2023. godine i sprovedene su planiranom dinamikom, koja je podrazumijevala sljedeće: Formiranje liste učesnika susreta koje je odabrao Savjet, sastavljanja konačne liste učesnika, uspostavljanje kontakata sa učesnicima likovnih susreta, utvrđivanje liste učesnika, pripremanje specifikacije slikarskog materijala, istraživanje tržišta sa cijenama i prikupljanje predračuna, odabir najpovoljnijeg dobavljača, uspostavljanje kontakata sa pravnim i fizičkim licima zainteresovanim za donacije i sponzorstvo, nabavka slikarskog materijala i opreme (platno, boje, štafelaji, majice i sl.), izrada sinopsisa izložbe sa prošlogodišnjih susreta »Slikari Lazovići i njihovo doba« (idejno rješenje, pronalaženje i prikupljanje materijala za izložbu, fotografisanje, izrada teksta za kataloge i pratećih legendi za panoe i dr.), medijska najava projekta, obavještanje javnosti o projektu (mediji - RTCG, TVE, TV Vijesti, lokalni radio emiter »Radio Bijelo Polje«, instagram, facebook, Opština), priprema susreta, izrada fotografija sa biografijom slikara, osmišljavanje i štampanje plakata, pozivnica, flajera, obavještenja, i sl.), pronalazak adekvatnog boravišnog i izložbenog prostora za smještaj učesnika susreta i organizaciju izložbe sa prošlogodišnjih susreta »Slikari Lazovići i njihovo doba«, doček gostiju i učesnika, svečano otvaranje u dvorištu muzeja (koktel, zabava, govornici i dr.) i smještaj učesnika (u objektu koji se nalazio u selu Bistrica pored istoimene rijeke i na čijim su obalama slikari radno provodili većinu vremena).

Završetak rada petih Internacionalnih likovnih susreta susreta »Slikari Lazovići«, obuhvatale su: Prikupljanje i smještaj radova nastalih na susretima, pakovanje i deponovanje izložbe, organizovanje završnog kulturno umjetničkog programa i druženja/koktela sa učesnicima, ispraćaj gostiju, završne medijske i internet prezentacija putem elektronskih i štampanih medija, izrada konačnog i finansijskog izvještaja o realizaciji projekta, prema članu 7 Ugovora o sufinansiranju projekta od strane Ministarstva kulture i medija Crne Gore.

2. 6. Saradnja sa srodnim ustanovama, institucijama, organizacijama i pojedincima

Muzej Bijelo Polje je u kulturnim krugovima zemlje i okruženja prepoznat kao dobar i odgovoran saradnik brojnih naučnih, stručnih, kulturnih, obrazovnih institucija i ustanova, ali isto tako i aktivni učesnik velikog broja stručnih i naučnih istraživanja na polju muzeologije i oblasti kojima se bavi.

U okviru ovih aktivnosti, Muzej je u 2023. godini ostvario saradnju sa sljedećim institucijama, ustanovama i pojedincima:

- Opština Bijelo Polje u vezi realizacije 5 (pet) projekata odobrenih od strane Komisije Ministarstva kulture i medija crne Gore kroz programe zaštite kulturnih dobara i razvoja kulture na sjeveru Crne Gore za 2023. godinu.
- Centrom za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, u vezi sa arheološkim istraživanjima, sprovođenju preventivnih konzervatorskih mjera i izradi konzervatorskih projekata za tri projekta odobrene od strane Komisije Ministarstva kulture i medija crne Gore kroz Program zaštite kulturnih dobara za 2023. godinu.
- AVM architects d.o.o. preduzećem za arhitekturu i konzervaciju u vezi izrade idejnog rješenja i projekta uređenja dvorišta muzeja.
- Nastavak saradnje sa CANU i dr. Dejanom Gazivodom, arheologom, na izradi Leksikona arheologije Crne Gore u kojem će se naći popis brojnih arheoloških lokaliteta iz Bijelog Polja,
- Nastavak saradnje sa Centralnom narodnom bibliotekom Crne Gore „Đurđe Crnojević“ sa Cetinja, u vezi sa pisanjem „Bibliografskog vjesnika“, časopisa Društva bibliotekara Crne Gore i Centralne narodne biblioteke Crne Gore, a u kojem će se naći svi bibliografski podaci o našem Muzeju od nastanka do danas,
- Ministarstvom kulture i medija Crne Gore u vezi sa popularizacijom muzejske djelatnosti (Evropska Noć muzeja, dani evropske kulturne baštine i dr.)
- Nastavak saradnje sa naučnim saradnikom Instituta za istoriju umjetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu, dr. Milanom Radujkom koji u koautorstvu sa N. Krstćem priprema knjigu „Živopis crkve Svetog Petra u Bijelom Polju“.
- JU Muzej iz Rožaja na organizaciji ZOOM radionice pod nazivom „Muzeji sa sjevera Crne Gore i dijaspora“.

Pored navedene, konkretne, saradnje na određenim projektima, izdavačkim poduhvatima, studijskim putovanjima i sl. Muzej je u 2023. godini održavao intezivnu saradnju sa dosadašnjim partnerima: Narodnim muzejom sa Cetinja, Upravom za zaštitu kulturnih dobara, JU Zavičajni muzej Pljevlja, Kulturnim centrom iz Gornjeg Milanovca, Polimskim muzejom iz Berana, Muzejima i galerijama Podgorice i dr.

3. ODJELJENJE OPŠTIH POSLOVA

U okviru odjeljenja opštih poslova, pored obavljenih pravnih, ekonomskih i administrativnih poslova, u 2023. godini, posebna pažnja je posvećena jačanju kadrovskih kapaciteta, stručnom osposobljavanju i rekonstrukciji zgrade Muzeja.

U vezi, s tim, a shodno Zakonu o muzejskoj djelatnosti i Pravilnikom o bližim uslovima za obavljanje muzejske djelatnosti, poslove muzejske djelatnosti mogu da vrše lica koja imaju

odgovarajuću vrstu i stepen stručne spreme i položen stručni ispit za obavljanje muzejske djelatnosti koji se vrše u određenom stručnom zvanju (kustos, viši kustos, muzejski savjetnik i dr.). Vrstu i stepen stručne spreme za vršenje poslova muzejske djelatnosti kao i uslove, program i način polaganja stručnog ispita propisuje Ministarstvo kulture i medija Crne Gore.

U cilju jačanja kadrovskih kapaciteta ustanove, Muzej se u 2023. godini prijavio na javni poziv Uprave za kadrove za **učešće u Programu stručnog osposobljavanja** kojom prilikom je podnešena prijava za jedno lice sa stečenim visokim obrazovanjem u oblasti arheologije. U vezi sa tim, Odlukom Uprave za javne kadrove obaviješteni smo da je jedno lice, sa stečenim visokim obrazovanjem iz oblasti arheologije dobilo priliku da se stručno osposobi u našoj ustanovi.

3. 1. Rekonstrukcija zgrade Muzeja

Radovi na adaptaciji zgrade Muzeja započeti su juna mjeseca 2020. godine, a završetak radova bio je planiran za 30. oktobar iste godine.

Nažalost, radovi na rekonstrukciji zgrade Muzeja njesu, ni u 2023. godini završeni, obzirom da je napravljen veliki broj nedopustivih propusta u dosadašnjem toku izgradnje, što je potvrdila u svom **izvještaju (oktobar 2023. godine) o zatečenom stanju objekta**, konsultant: dipl.ing.arh. Katarina Nikolić Krasan, konzervatorska savjetnica, angažovana od strane UNDP-a.

Pomenuti izvještaj imao je za cilj sagledavanje stepena i kvaliteta izvedenih radova na rekonstrukciji zgrade Muzeja u Bijelom Polju i preporuke za dalje aktivnosti.

Izvještaju je prethodio sastanak održan u Muzeju 20. 10. 2023. godine, a na inicijativu Muzeja, Opštine i UNDP-a. Generalna primjedba predsjednika Opštine Petra Smolovića, direktora Muzeja Željka Raičevića, bila je da radovi predugo traju, da kvalitet radova nije na zadovoljavajućem nivou, da su zaposleni muzeja 3 godine (zime) proveli u građevinskim kontejnerima pored muzeja, te da sve to onemogućava normalno obavljanje posla i štetnih uslova po zdravlje radnika koji radno vrijeme provode u istim prostorijama u kojima se nalaze i predmeti tretiranih hemijskim sredstvima za zaštitu.

Kao zaključak, u izvještaju se naglašava da je objekat zatečen van funkcije, sa detaljnim opisom nedostataka (propraćenih foto dokumentacijom), sa predlogom rokova završetka, mjera i aktivnosti za otklanjanje istih.

Takođe, Muzej je 09. 11. 2023. godine posjetila stručna ekipa **Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore** (Milan Jovičević, arhitekta - konzervator, Miloš Jovanović, arhitekta i Marko Bulatović, arhitekta iz Kolašina (UZKD za PJ Mojkovac) u cilju sagledavanja situacije i provjere stanja na izvedenim radovima rekonstrukcije zgrade Muzeja koja je, takođe, **napravila izvještaj o zatečenom stanju** i u svemu se saglasila sa izvještajem dipl.ing.arh. Katarina Nikolić Krasan, konzervatorske savjetnice, uz dodavanje nedostataka koje su oni registrovali, a koji nijesu bili sadržani u izvještaju gđe. Krasan.

Kao osnovni cilj za rješavanje problema, čiji su povodi održani sastanaka i izrađeni izvještaji, kancelarija UNDP-a je preuzela odgovornost na sebe i obećala nastavak aktivnosti u pravcu saniranja prethodnih nedostataka izvedenih radova i obezbjeđenju uslova za završetak dodatnih radova.

Obzirom da JU Muzej Bijelo Polje nije zvanični partner u ovom poslu, već su to Razvojni program ujedinjenih nacija (UNDP), Ministarstvo kulture i medija Crne Gore i Opština Bijelo Polje, od samog početka smo se uključili u sve poslove oko obima i kvaliteta izvršenih radova i pokazali interesovanje iz realnih razloga i brige za dalju sudbinu zgrade Muzeja. *U tom smislu, Muzej će i*

dalje, a u okviru svojih ovlaštenja i nadležnosti, vršiti kontrolu kvaliteta izvedenih radova i u skladu sa tim obavljati permanentni nadzor poštovanja i dosledne primjene izvještaja o zatečenom stanju sačinjenih od strane Uprave za zaštitu kulturnih dobara i stručne konsultantkinje: dipl.ing.arh. Katarina Nikolić Krasan, konzervatorska savjetnica, angažovana od strane UNDP-a.

Uz uvjerenje da će i ovi problemi biti prevaziđeni, nadamo se da će Muzej u programskoj 2024. godini, konačno biti stavljen u funkciju i kada ćemo sa ponosom konstatovati da je realizacijom ovog projekta zaštićen i priveden pravoj namjeni najznačajniji i najstariji kulturno-istorijski objekat u gradu koji ima status kulturnog dobra, obzirom da je pet zbirki koje se nalaze u njemu registrovano kao pokretno kulturno dobro u periodu od 1962. do 1964. godine.

Na kraju, može se zaključiti da je JU Muzej Bijelo Polje u 2023. godini sa uspjehom realizovao planirane aktivnosti i obezbijedio neophodne uslove za ostvarivanje i razvoj iz svih oblasti muzejske djelatnosti.

JU MUZEJ BIJELO POLJE

Željko Raičević
Direktor, Željko Raičević